

TÜRKİYE’NİN VİZE MUAFİYETİ POLİTİKASININ ANALİZİ

Elvan YILDIZ¹

Filiz Tufan EMİNİ²

ÖZET

Türk vatandaşlarına Avrupa Birliği üyesi ülkelere girişte vize uygulanması Türkiye için önemli bir sorundur. Bu çalışmada Türkiye'nin vize uygulamasının kaldırılmasına yönelik uyguladığı "Vize Muafiyeti" politikası analiz edilecektir. Çalışmanın başında kamu politikası ve kamu politikası analizi kavramları ile ilgili kavramsal ve kuramsal bir çerçeve sunulmuştur. Daha sonraki bölümde ise Avrupa Birliği'ni oluşturan siyasi ve ekonomik yapının daha iyi anlaşılması için Avrupa Birliği'nin kuruluşuna yönelik tarihsel süreç ortaya konulmuştur. Devamında ise Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda attığı adımlara tarihi kronoloji içerisinde yer verilmiştir. Sonraki kısımda da Türkiye'nin Avrupa birliği ile arasındaki en büyük problemlerden biri olan ve hukuki anlamda haksızlığa uğradığı vize uygulaması sorunu ve Türkiye'nin bu sorunun çözümüne yönelik izlediği politikalar mercek altına alınmıştır. Son bölümde de Türkiye'nin vize serbestisinin kazanımı için Avrupa Birliği ile 16 Aralık 2013 tarihinde imzaladığı Vize Serbestisi Diyaloğu Mutabakat Zaptı ve Geri Kabul Anlaşması ve bu anlaşmaya istinaden Türkiye'nin yerine getirmesi istenilen kriterler analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Politikası, Kamu Politikası Analizi, Türkiye, Avrupa Birliği, Vize Muafiyeti

ANALYSIS OF TÜRKİYE’S VISA LIBERALIZATION POLICY

ABSTRACT

Applying visas to Turkish citizens when entering European Union member countries is an important problem for Türkiye. In this study, the "Visa Liberalisation" policy implemented by Türkiye for the abolition of the visa application will be analyzed. At the beginning of the study, a conceptual and theoretical framework related to the concepts of public policy and public policy analysis is presented. In the next section, the historical process for the establishment of the European Union is presented in order to better understand the political and economic structure that constitutes the European Union.

¹ Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, lvn_yildiz@yahoo.com

² Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, filizemini@hotmail.com

Afterwards, the steps taken by Türkiye on the path to European Union membership are included in the historical chronology. In the next part, the problem of visa application, which is one of the biggest problems between Türkiye and the European Union and where it is legally unfair, and the policies followed by Türkiye to solve this problem are examined. In the last part, the Visa Liberalization Dialogue and Readmission Agreement signed with the European Union on 16 December 2013 for the attainment of visa liberalization and the criteria that Türkiye is expected to fulfill in accordance with this agreement are analyzed.

Keywords: Public Policy, Public Policy Analysis, Türkiye, European Union, Visa Liberalization

1. GİRİŞ

27 üyeli Avrupa Birliği'ne giden süreç, altı ülkenin; Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'un Avrupa Kömür Çelik Teşkilatı'nı (AKÇT) kurması ile başlamıştır. 1957 yılında bu altı ülke Roma Antlaşması'nı imzalayarak Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) kurmuştur. Topluluğun oluşturulmasındaki amaç malların, hizmetlerin ve işgücünün serbest bir şekilde topluluğa üye ülkeler arasında dolaşımının sağlanmasıdır. 1985 yılında Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg Schengen Antlaşması'nı imzalayarak antlaşmaya taraf olan ülke vatandaşlarına sınırlarda vize ve gümrük uygulanmasını kaldırmışlar, vize ve gümrük uygulamasının üçüncü ülke vatandaşlarına uygulanmasını kararlaştırmışlardır. Maastricht Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Birliği (AB) adını almış ve birliğe üye olan devlet sayısı 15'e çıkmıştır. 1993 yılında Kopenhag kentinde düzenlenen zirvede Avrupa Birliği'ne üye olmak için belli başlı kriterler belirlenmiş ve bu kriterler Kopenhag Kriterleri olarak anılmıştır (İktisadi Kalkınma Vakfı 2020; Soy Türk 2019: 314-315). 1999 yılında imzalanan Amsterdam Antlaşması ile Schengen Rejimi AB iç hukukuna yerleşmiştir. Böylece AB bünyesinde birlik sınırlarını çizen tek bir dış sınır belirlenmiş ve AB içindeki ülkelerin iç sınırları kaldırılmıştır. Schengen bölgesine girebilmek için üçüncü ülkelere vize zorunluluğu getirilmiştir. Vize sahibi olan üçüncü ülke vatandaşları da iç sınırlarda herhangi bir denetime tabi olmadan ülkeler arasında geçiş yapabilmektedirler. Ancak bu vizenin alınabilmesi için aşılması gereken birçok bürokratik işlem mevcuttur. Ülkemiz açısından bu durum; öğrencilerden akademisyenlere, iş adamlarından uzmanlara kadar çok fazla kitleyi olumsuz etkilemektedir ayrıca kabul edilmeme riski de oldukça fazladır (Kirişçi 2007: 28-29).

1996 yılında Gümrük Birliği uygulamasının Türkiye'de yürürlüğe girmesiyle Türkiye'de üretilen ticari mallar AB içerisinde hiçbir engelle karşılaşmadan serbest dolaşım hakkı kazanmıştır (Morgil 2006: 94-96). Fakat ticari mal AB sınırları içerisinde serbest dolaşım hakkına sahipken o ticari malın satışını ve pazarlamasını gerçekleştiren iş adamları ile lojistik olarak ticari malların AB sınırları içerisine ulaşımını gerçekleştiren TIR sürücülerini sınırda AB'nin Schengen rejiminden dolayı vize engeline

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

takılmaktadır. Vize alabilmek için harcanan zaman ticari ilişkilerden beklenen faydalar üzerinde olumsuz etkiye sahiptir. Mallar zamanında ve istenilen nitelikte teslim edilememekte, sınırdan geri döndüğünde maliyet üreticiye kalmaktadır. Ayrıca vize almak isteyen Türk vatandaşları her yıl vize harcına milyonlarca Euro harç parası ödemek zorunda kalmaktadırlar.

Türkiye, yaşadığı bu sorunları ortadan kaldırmak için AB ile bir vize muafiyeti politikası izlemektedir. 2013 yılında AB ile mültecilerin geri kabulünü içeren bir vize serbestisi anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma uyarınca Türkiye'nin önüne vize serbesti kazanabilmesi için gerçekleştirmesi gereken 72 kriter konulmuştur.

Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin yaşadığı vize problemini ortadan kaldırmak için izlediği vize muafiyeti politikasının analiz edilmesidir. Genel anlamda AB'ye üyelik müracaatını yaptığı ilk yıllarda imzalayıp taraf olduğu anlaşmalardan elde ettiği kazanımların üyelik süreci içerisinde vize muafiyetine konusuna nasıl etki ettiği de incelenmiştir. AB'nin genişleme süreci içerisinde Türkiye'nin konumu ele alınarak mevcut yapı içerisindeki durumu ve 2013 yılında imzalanan Vize Serbestisi ve Geri Kabul Anlaşması uyarınca gerçekleştirdiği kriterler ele alınarak anlaşmanın ne aşamada olduğu mercek altına alınmıştır. Türkiye vize muafiyeti kazandığı taktirde yukarıda belirtilen sorunları aşacaktır. Ancak bunun yanında uluslararası sistem içerisinde AB'ye üye olmayan diğer ülkeler ile mevcut durumda yapmış olduğu anlaşmalardan bu durumdan dolayı nasıl etkileneceği anlaşmanın mevcut ilişkileri üzerinde ne gibi sonuçlar doğuracağı da araştırılmıştır. Araştırmada analiz, (Sabatier, 2007)'in süreç modeli kullanılarak yapılmıştır. Kullanılan bu model sorunların gündeme gelişi, politikanın oluşturulması, uygulama ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır.

2. KAMU POLİTİKASI KAVRAMI

Kamu politikası konusunda yaygın olarak Dye tarafından yapılan tanımlama kullanılmaktadır. Dye'e göre kamu politikası *"kamuyu ilgilendiren bir probleme karşı hükümetlerin yapmayı ya da yapmamayı tercih ettikleri her şey"*dir (Dye, 2013: 3). *Anderson da kamu politikasını; tesadüfi olarak değil de vatandaşların ve başka çıkar guruplarının talepleri doğrultusunda ortaya çıkmış, sorunların çözümüne yönelik ilgili aktörler tarafından üretilmiş, yasalar karşısında bağlayıcılığı olan, sorunların çözümüne yönelik eylemler olarak tanımlamaktadır* (Anderson, 1994: 5).

Kamu politikası, toplumu ilgilendiren sorunların çözülmesi maksadıyla karar vericilerin aldıkları kararları ve bu kararların uygulamasını ifade etmektedir (Thoenig, 2011: 6; Usta, 2013: 80; Cochran & Malone, 2014: 3). Politika yani siyasa, bilim olarak 1929 yılındaki Büyük Ekonomik Buhran'dan sonra ABD'de ortaya çıkmıştır. Gelişmesi İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlamış ve Avrupa ülkelerinde uygulanması yaygınlaşmıştır. Türkiye'de ise bir disiplin olarak yerleşmesi 2000'li yıllardan itibaren.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

Kamu politikası alanındaki çalışmalar tarihsel anlamda insanoğunun yerleşik hayata geçmeye başladığı ilk şehirlerin kurulduğu zamanlara kadar geri gtrlebilmesine rağmen modern anlamda bir bilim olarak araştırma tekniklerinin kullanılarak politika analizlerini içeren kullanımı 1929 yılındaki Büyük Buhran'dan sonradır (Gl, 2015: 6). O dönemde karar vericilere yardımcı olmak maksadıyla; kamu politikası bağlamında ekonomik hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için uygun ve etkili politikaların nasıl olması gerektiği sorusuna odaklanılmıştır (şengül, 2018: 8).

Fakat zaman içerisinde toplumsal sorunların karmaşıklaşması üzerine kamu politikalarına yönelik ihtiyaç artmış böylece kamu politikası alanı bağımsız bir alan olarak öne çıkmıştır. Seçimlerin öncesinde siyasetçiler seçmenlere yönelik vaatlerde bulunmaktadırlar. Seçmenler de siyasetçiler iktidara geldiğinde bu vaatlerin gerçekleştirilmesini beklemektedirler. Yani siyasetçilerin iktidara gelip hkmet kurduklarında daha önce kamuoyuna açıkladıkları konularda vaatlerini gerçekleştirmek için uyguladıkları programlar kamu politikasıdır (Brooks, 1998: 3; Knoepfel & Others, 2011: 23, Demir, 2018: 2).

3. KAMU POLİTİKASI ANALİZİ

Politika analizi; siyasa sorunlarının üzümünde gereksinim duyulacak bilgilerin üretilmesini, dönüştürülmesi gibi farklı yöntemleri kapsayan, uygulamalı bir sosyal bilim disiplini (Dunn, 2017: 27).

Politika analizi, politikanın yapım aşamasının daha iyi anlaşılması ve politika yapımında rol alan aktörlerin karar alma sürecine etki eden ekonomik ve sosyal faktörler hakkında güvenilir bilgiler elde etmesi maksadıyla yapılan bilimsel bir çalışmadır. Karar alıcı olarak hükümetlerin izlediği politikaların ne olduğu ile ilgilenmesinin yanında bu politikaların izlenmesindeki neden sonuç ilişkilerine de odaklanmaktadır (Clarke & Primo, 2007: 741; Demir, 2011: 108).

Kamu politikası analizi kamu politikasından farklıdır. Kamu politikası konularını oluşturan kamusal problemlerin ve ihtiyaçların sebeplerini ve etkilerini ortaya çıkartarak problemlerin üzülmesine ve ihtiyaçların giderilmesine yönelik alternatif oluşturmayı amaçlar. Oluşturulan alternatif yöntemler değerlendirilerek hangisinin uygulanacağına karar verilir ve seçilen politika uygulamaya konulur. Uygulamanın da etkileri gözlemlenerek gerekli veriler toplanır ve bir değerlendirmeye tabi tutularak yorumlanır. Kamu politikası analizi; kamu politikası uygulamalarından hangi kesimin, ne maksatla, nerede, ne zaman, ne kadar ve ne boyutta istifade ettiğini ya da etkilendiğini araştırır (Gl, 2015: 8).

Kamu politikası analizinin temel fonksiyonları denilince; politika seçimlerinin yapılması, uygulanacak politikaya ilişkin bilgilerin üretilmesi ve dönüştürülmesi, disiplinler arası araştırma ve

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

tartışma yöntemleri kullanılması ve siyasa çıktılarının ölçülmesi anlaşılmaktadır. Bunlar kamu politikası analizinin temel fonksiyonlarıdır. Kamu politikası analizi sürecinde farklı tekniklerden faydalanılarak kamu politikaları analiz edilmektedir. Bunların başlıcaları; aktör analizi, fayda maliyet analizi, grup modeli yöntemi, süreç modeli yöntemi ve siyasal sistem modeli yöntemidir (Babaoğlu & Akman, 2018: 1-2).

4. POLİTİKA SÜREÇ MODELİ

Bu çalışmada Türkiye'nin vize muafiyeti politikasının analizi (Sabatier, 2007)'in süreç modeli kullanılarak irdelenmeye çalışılmıştır. Bu modelde politika süreci; sorunların gündeme gelişi, politikanın oluşturulması (formülasyon ve yasalaşma), uygulama ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Süreç modeli, politika sürecini aşamalara ayırarak daha anlaşılır kılmak için tercih edilmiştir.

4.1. Gündem Oluşturma

Gündem oluşturma, kamusal problemlerin ve alternatif çözüm önerilerinin karar vericiler ve toplum nezdinde değer kazanması ya da kaybetmesi aşamasıdır. Yani toplumu ilgilendiren sorunların nasıl ve ne zaman karar vericilerin dikkatlerini çekeceğine yönelik bir süreçtir. Toplum nezdinde çözülmesi gereken farklı problemler ve cevap verilmesi gereken çeşitli toplumsal ihtiyaçlar mevcuttur. Bu durum toplumun gündemini meşgul etse de bu sorunların çözümüne yönelik kamu politikası yapım süreci ancak ve ancak karar vericilerin bu sorunların varlığını kabul etmesi ile başlayabilmektedir. Başka bir ifade ile gündem oluşturma; karar vericiler için kamusal problemler ve ihtiyaçlar arasından bir seçim yapma sürecidir. Bu bağlamda, farklı çıkar gruplarını temsil edenler, danışmanlar, think-tank kuruluşları, girişimciler gibi çeşitli aktörler karar vericilerin seçimleri üzerinde baskı kurarak kendilerini ilgilendiren sorunların gündeme alınmasını ve o sorunlara yönelik farkındalık yaratılması için çaba göstermektedirler (Yıldız ve Sobacı, 2015: 24).

Gündem oluşturma konusunda çeşitli grupların sert rekabeti söz konusudur. Çünkü ne toplumun ne de karar vericilerin ortaya çıkmış sorunlara karşı bütün alternatif çözümleri ele alacak kapasiteleri bulunmamaktadır. Bu yüzden bu gruplar, onları ilgilendiren problemlerin gündemde yer almasını sağlayacak bir kriz anı kollarlar ve buna yönelik hazırlıklar yaparlar. Sorun gündeme yerleştiğinde de karar vericilerin, soruna yönelik tanımlama ve çözüm önerilerini hesaba katmalarını sağlamaya çalışırlar (Demir, 2011: 111).

4.2. Politikanın Oluşturulması

Kamu politikası sürecinin bu kısmında ise oluşturulacak kamu politikasının neyi amaçladığı yani hedefleri belirlenerek bu hedeflere ulaşılması için alternatif çözüm yolları belirlenir. Belirlenen bu

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

alternatiflerden fayda ve maliyetleri değerlendirildiği gibi olumlu ve olumsuz dışsallıkları da değerlendirilmeye tabi tutularak karar vericiler alternatifler arasından uygulanabilirliği ve politik kabul edilebilirliği olan bir tanesini seçerek uygulanmasına karar verirler. Buradan hareketle bu süreç politikanın oluşturulması aşamasında amaçların ve önceliklerin neler olduğunun saptanması ile bu amaçlara ulaşılmasını sağlayacak hangi seçeneklerin olduğu ile ilgilidir (Yıldız & Sobacı, 2015: 24).

Gündem oluşturma sürecinden farklı olarak bu süreç; merkezi bürokrasi içerisinde, meclisteki komisyonlarda, çıkar gruplarının ofislerinde ya da think tank kuruluşları ile özel komisyonların kendi ofislerinde oluşturulduğu için toplumun gözü önünde cereyan etmez. Bu sürece dahil olan bütün aktörlerin kendi norm prosedür ve stratejileri vardır. Dolayısıyla siyasanın yapılabirliği konusunda tüm bu aktörlerin tutumları alternatiflerin oluşturulma sürecini etkilemektedir. Belli bir zaman dilimi içerisinde oluşturulan kamu politikaları o dönemin hâkim siyasi fikirlerinden de etkilenmektedir. Dolayısıyla kamu politikası yapımı ya da siyasa yapımı; sürece dahil olan tüm aktörler arasında meydana gelen karşılıklı taviz verme, pazarlık ve ikna sürecidir (Demir, 2011: 112-113).

4.3. Uygulama

Kamu politikasının uygulama aşaması, karar vericiler tarafından seçilerek bir kanun veya programa evrilen kamu politikasının sorumlu birimler tarafından yürürlüğe sokularak işletilmesidir. İyi bir kamu politikası uygulama aşamasının belli kriterleri bulunmaktadır. Uygulanacak programın detaylarının belirlenmesi bu programın nasıl ve hangi birim tarafından uygulanacağına açıklık getirmelidir. Ayrıca bu programın uygulanmasına yönelik mali ve personel kaynağının nasıl kullanılacağı da önemlidir. Programın münferit olaylara karşı nasıl uygulanacağına yönelik de açıklık getirilmesi gerekmektedir. Kamu politikası uygulama süreci her zaman bu belirtilen ideal çerçeve içerisinde hayata geçirilememektedir. Bürokrasi programın uygulanmasının kendi çıkarları doğrultusunda engelleyebilmekte, değiştirebilmekte ya da geciktirebilmektedir (Yıldız & Sobacı, 2015: 25).

Siyasa olarak adlandırılan kamu politikalarının uygulanması üçe ayrılmaktadır. Yukarıdan aşağıya uygulama, aşağıdan yukarıya uygulama ve melez yaklaşım. Yukarıdan aşağıya uygulama modelinde güç merkezi idarenin elinde bulunmaktadır ve karar vericiler olarak merkezi idare politika hedeflerini tanımlayarak alternatifleri kendisi belirlemekte ve bunlar arasından seçim yaparak bu hedefleri gerçekleştirebilmek için seçilen program merkezi idarenin hiyerarşik rehberliğinde uygulamaya konulmaktadır. Aşağıdan yukarıya uygulama modelinde ise merkezi idarenin hiyerarşik rehberliği reddedilerek inisiyatif kullanılması gerektiği savunulmaktadır. Çünkü merkezi idaredeki karar vericilere nazaran yerel bürokratlar sorunlara daha yakın konumdadırlar. Melez uygulama modeli ise her iki yaklaşımın kavramsal anlamda zayıf yönlerini devre dışı bırakarak alt tarafta bulunan siyasa

uygulayıcılarının da siyasa yapım süreci için önemli aktörler olduğunu kabul etmektedir. Ayrıca uygulama aşamasında merkezi aktörler ile alt taraftaki aktörler arasında sorunların çözümüne yönelik müzakere süreçlerinin önemli olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Siyasanın amaçlarının tespit edilmesinde merkezi yönetimdeki karar vericilerin çabaları ile eş değer biçimde yereldeki bürokratların görüş ve uygulamalarının da dikkate alınması gerektiği savunulmaktadır (Demir, 2011: 113-115).

4.4.Değerlendirme

Karar vericiler tarafından seçilerek uygulamaya konulan kamu politikalarının etkili olabilmesi, kamusal sorunlara çözüm bulabilmesi ya da toplumsal ihtiyaçları karşılaması gerekmektedir. Kamu politikasının değerlendirme aşaması ise kamu politikasının uygulanmasının etkilerinin analiz edilerek ölçülmesinden oluşmaktadır. Bir başka ifade ile değerlendirme süreci; kamu politikasının oluşturulması aşamasında belirlenen hedeflere ulaşip ulaşmadığının ortaya çıkarılmasıdır. Bu değerlendirme sürecinin çıktıları ise; başarılı olan kamu politikasının uygulanmaya devam edilmesi ile sonuçlanabileceği gibi başarısız olan politikaların tasarımlarında kısmen ya da tamamen değişiklik yapılarak tekrar uygulanması veya tamamen uygulanmasının sonlandırılması ile de sonuçlanabilmektedir. Değerlendirme sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için sürecin şeffaflığı çok önemlidir. Sağlıklı bir biçimde yürütülen süreç aktörler arası ilişkilerde güven unsurunun tesisini ve geri bildirim mekanizmasının doğru çalışmasını sağladığından önem arz etmektedir (Yıldız & Sobacı, 2015. 25).

Bürokratlar ile kamu politikası yapım sürecine katılan aktörler için uygulanacak kamu politikasına karar verilmesi, bu kamu politikasının uygulanması için gerekli olan mali kaynakların bulunması ve programın uygulanması genellikle kamu politikası sürecinin tamamlandığı gibi algılanabilmektedir. Ancak uygulanan kamu politikalarının uygulamada istenilen sonuçları sağlayıp sağlamadığı yani programın başarısı kamusal faydalarının kısa ve uzun vadede neler olduğunun değerlendirilmesi de kamu politikası sürecinin önemli bir parçasıdır. Kamu politikası değerlendirmesi çeşitli bilimsel analizler yardımı ile uygulamaların çıktıları ve bu çıktılarının etkilerinin ortaya çıkarılmasıdır. Geleneksel anlayışa göre kamu politikasının uygulanabilmesi için en önemli unsur yeterli finansmanın sağlanabilmesidir. Karar vericilerin ve toplumun gündeminde çok fazla çözülmesi gereken sorun bulunduğundan karar vericiler siyasi kaygılarından ötürü çok sayıda program oluşturup hemen uygulamaya koyma taraftarıdır. Bu bağlamda kamu politikası değerlendirme aşaması stratejik açılardan ve uygulama pratiği açısından büyük önem taşımaktadır. Değerlendirme süreci kimi anlayışa göre başarısızlığa uğramış kamu politikaları için gerçekleştirilmesi gereken bir olgu iken kimi anlayışa göre de sadece programın sonunda değil uygulamanın her aşamasında da gerçekleştirilebilmektedir (Şengül, 2018: 75-76).

5. TÜRKİYE’NİN VİZE MUAFİYETİ POLİTİKASININ ANALİZİ

5.1. Türkiye’ye Vize Uygulanması

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da kalıcı barışı tesis etmek için, Fransa ve Almanya arasında uzun yıllardır süre gelen kömür madenleri ve demir-çelik rezervlerinden dolayı yaşanan çekişmeleri sona erdirmeye gerek duyulmuştur. Fransa Dış İşleri Bakanı Robert Shuman eski Miletler Cemiyeti Başkanı Jean Monnet’in çabalarıyla 1951 yılında Shuman Deklarasyonu ile altı üyeden oluşan (Federal Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg) Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020). Daha sonra bu altı kurucu devlet; malların, hizmetlerin, sermaye ve işgücünün kendi aralarında serbest dolaşımı için 1957 yılında Roma Antlaşması’nı imzalayarak Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu kurmuşlardır. (European Union, 2020).

Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun (AET) kurulmasından yaklaşık bir yıl sonra 1959 yılında topluluğa ortak olmak için başvuruda bulunmuştur. Türkiye’nin başvurusu kabul edilmiş ve Türkiye ile Avrupa birliği ilişkilerinin hukuki dayanağı olarak kabul edilen Ankara Anlaşması yani ortaklık anlaşması AET ile Türkiye arasında imzalanarak 1 Aralık 1964’de yürürlüğe konulmuştur. Türkiye’nin AET’ye entegrasyonu konusunda hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve nihai dönem olarak üç döneme ayrılan sürecin hazırlık dönemi anlaşmanın 1964 yılında imzalanması ile başlamıştır. 1970 yılında imzalanarak 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol ile hazırlık dönemi sona ermiştir. Anlaşmanın 28. maddesinden anlaşıldığı üzere anlaşmanın hedefi; Türkiye Cumhuriyeti’nin AET’ye tam üyeliğidir. 1983 yılına kadar başta 1980 yılındaki 12 Eylül askeri darbesi olmak üzere çeşitli siyasi ve ekonomik nedenlerden ötürü Türkiye AB ilişkileri inişli çıkışlı bir şekilde seyretmiştir. Askeri darbe sonrasında fiilen dondurulan ilişkiler 1983 yılında sivil yönetimin ülke idaresini ele almasıyla tekrar başlamıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2021).

Almanya, 1980 askeri darbesi sonrasında Türkiye’den yapılan iltica başvurularındaki artışı bahane ederek 5 Ekim 1980 tarihinde Türk vatandaşlarına vize uygulaması getirmiştir. AB içerisinde bir ilke imza atan Almanya’yı Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ülkeleri de takip ederek vize uygulaya başlamışlardır. Avrupa ülkeleri 1950 yılından beri Türkiye ile karşılıklı olarak vizeleri kaldırma anlaşmaları yapmalarına rağmen Türkiye’ye yönelik vize kısıtlaması getirmişlerdir. Geçici bir uygulama olarak başlayan vize kısıtlaması zaman içerisinde kalıcı olmuştur. Vize mecburiyeti uygulaması 539/2001 sayılı tüzük ile AB müktesebatı içerisine dahil edilerek Türkiye vize zorunluluğu getirilen ülkeler arasına dahil edilmiştir. 1985 yılında yapılan Shengen Anlaşması uyarınca oluşturulan 1999 Amsterdam Anlaşması; sınır yönetimi ve vize meselelerini hükümetlerin ulusal meselesi olmaktan

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

çıkarak AB'nin ortak politikası kapsamına almıştır. Böylece AB üyeliğinden önce Türkiye'den vize talep etmeyen ülkeler (örneğin Hırvatistan) AB'ye üye olduktan sonra müktesebata uyumluluktan dolayı Türkiye'ye vize uygulaması başlatmışlardır (Nas, 2015: 173).

5.2. Vize Uygulamasının Yarattığı Problemler ve Sorunların Gündeme Getirilmesi

Gümrük Birliği Anlaşması ile ticari malların serbest dolaşımına izin verilirken bu malların taşınmasını ve ticaretini yapacak olan iş insanları ve TIR sürücülerini vize engellerine takılmışlardır. Türkiye vatandaşlarına vize uygulanan tek AB üyeliğine adaylık sürecindeki ülkedir. Ayrıca AB'ye adaylık statüsü bile bulunmayan Paraguay, Uruguay, Ukrayna ülkelerine uygulanan vizeler ya kaldırılmış ya da kolaylık sağlanmış durumdadır. Bu durum ortak üye statüsüne sahip Türkiye açısından hem Ankara Anlaşması'na hem de 1973 yılında uygulamaya konulan Katma Protokol'e aykırıdır. Çünkü Katma Protokol'ün 41. maddesi uyarınca ve Ortaklık Anlaşması'nın 13 ve 14. maddeleri uyarınca tarafların aralarında yerleşme serbestisi ve hizmet edimine yönelik olarak yeni bir kısıtlama getirmeyecekleri ve var olan kısıtlamaları da zamanla kaldıracakları hüküm altına alınmıştır (Cengiz ve Kurtbağ, 2015: 13-14).

Katma Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarih itibari ile Türkiye'ye vize uygulamayan ülkeler Katma Protokol 1. madde uyarınca Türkiye'ye vize uygulayamazlar. Standstill hükmü olarak bilinen bu hükmün geçerlilik tarihi Katma Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarih olan 1973'dür. Ancak daha sonraki bir tarihte AB'ye üye olan bir ülke için ise hüküm geçerlilik tarihi onların AB'ye üyelik tarihidir. Bu noktada 11 ülke AB'ye 1973 yılından sonra üye olmuştur bu durumda bu ülkelerin birliğe üye olmadan önce Türkiye'ye vize uygulayıp uygulamadıklarına bakılacaktır. Ancak sonradan AB'ye üye olan 11 ülke de Türk vatandaşlarına daha önce vize uygulamadıklarından bu tarihten sonra yerleşme ve hizmet sağlama özgürlüğünü sınırlandırmaya yönelik adımlar atmaları yani vize uygulamaları Katma Protokol'e aykırıdır (Nas, 2015: 173).

Türk iş insanları vize almak için birçok zorlukla karşı karşıya kalmaktadırlar. AB konsolosluklarının talep ettiği belgeler oldukça fazladır ve yer yer 20 belgeyi geçmektedir. Bu belgeler ile istenilen bilgiler özel hayatın gizliliğini ve ticari gizlilikleri ihlal eden boyutlara ulaşmaktadır. Taşınır taşınmaz tescil belgeleri, banka hesap cüzdanları, ruhsatlar, kredi kartı hesap dökümleri vb. gibi bilgilerin ve belgelerin istenmesinin yanında vize için istenen ücretler (80€) ve aracı kurumlara ödenen komisyonlar ve diğer mali masraflar iş insanları için oldukça büyük problem oluşturmaktadır. Ayrıca vize için AB uyruklu bir iş adamından davet edilmiş olma zorunluluğu da oldukça büyük bir sorundur. Tüm gereklilikler yerine getirilse dahi vize talebine ret cevabı da verilmesi ya da geç yanıt verilmesi iş insanlarının AB ülkelerinde katılacakları toplantı, iş görüşmesi fuar vb. gibi aktiviteleri kaçırmalarına ve ticari anlamda zarar görmelerine neden olmaktadır. AB'nin vize uygulamasından mağdur olanlar

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

sadece iş insanları değildir. Akademisyenler, sporcular, gazeteciler, öğrenciler ve TIR sürücüleri de aynı konulardan mağdur durumdadırlar. Oysa AB'den Türkiye'ye benzer sebeplerle gelenler ise herhangi bir vize uygulamasına ve ek belgeye tabi olmamakla beraber sınırda 15€ ödeyerek Türkiye'ye giriş yapabilmektedirler. Bu durum adaletsizliği gözler önüne sermektedir (Cengiz ve Kurtbağ, 2015: 14).

Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (ABAD) 2007'de aldığı "Tüm ve Darı" kararı ve 2009'da aldığı "Soysal Kararı" ile yerleşim hakkı ve hizmetlerin serbest dolaşımı ilkesine göre Türkiye'nin Ortaklık Anlaşması'na ve Katma Protokol'e dayanan haklarını hüküm altına almıştır. Ancak AB ülkeleri üzerinde bağlayıcı olmamıştır. Bu durum ile ilgili olarak değerlendirmelerde bulan dönemin AB Bakanı Egemen Bağış; yargı kararları ile sağlanan gelişmelerin uzunca bir süre aldığını ve üye ülkeler bazında uygulamada farklılıklar olduğundan bahsederek yargı kararlarının vize sıkıntısını bitirmediğini ifade etmiştir. Uluslararası alanda kanunen haklı durumda olmanın bile sonuç almadaki yetersizliğinden yakınmıştır. Ayrıca yargı kararlarının bir sonuç doğurmamasından ötürü de geri kabul anlaşmasının imzalanmasının vize muafiyetine yönelik görüşmelerin başlatılması şartına bağladıklarını ifade etmiştir (Köse, 2016: 206-211).

Türk vatandaşları 2010-2016 yılları arasında Schengen bölgesine giriş yapabilmek için yedi yılda 317 milyon € harç parası ödemişlerdir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2018). 2018 yılında ödenen vize harcı ise 52,75 milyon € olmuştur (Bloomberght, 2019). Türk vatandaşlarının ödediği rakamlara bakıldığında vize harçlarının AB ülkeleri için önemli bir gelir kaynağı olduğu da görülmektedir.

Avrupa Birliği ile vizelerin kaldırılmasına yönelik yaşanan sorunlar ve talepler ilk olarak İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tarafından gündeme getirilmiştir. Türkiye ile AB arasında geri kabul anlaşması müzakerelerinin başlama tarihi 2005 yılıdır ama anlaşma 2013 tarihinde imzalanmıştır (Nas, 2015: 180). AB eski bakanı Egemen Bağış'ın da ifade ettiği gibi vize meselesi mahkeme kararları ile çözülemeyecek derecede karmaşık bir hal almıştır.

5.3. Politikanın Oluşturulması: Geri Kabul Anlaşması (GKA) ve Vize Muafiyeti

16 Aralık 2013 tarihinde Türkiye ile AB arasında "Vize Serbestisi Diyaloğu Mutabakat Zaptı ve Geri Kabul Anlaşması" imzalanmıştır. Böylelikle Türk vatandaşlarına Schengen vizesi uygulamasının kaldırılmasını amaçlayan süreç resmi olarak başlamıştır. 31 Ocak 2014 tarihinde Brüksel'de yapılan Türkiye-AB Vize Serbestisi Diyaloğu ilk görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin mevcut idari yapısı ve kapasitesi ile uygulamalara yönelik AB'nin uzman heyetlerinin çalışmaları tamamlanmıştır. 14 Nisan 2014'de de AB anlaşmanın yürürlüğe girmesine yönelik kendi iç prosedürlerini tamamladığını bildirmiştir. 28 Haziran 2014 tarihinde Geri Kabul Anlaşmasının uygun bulunduğu dair 6547 sayılı

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

kanun Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (T.C. DıŐıŐleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019).

Avrupa Komisyonu 13 Ekim 2014 tarihinde bir rapor yayımlayarak vize muafiyetine yönelik bir yol haritası ortaya koymuştur. Raporda Türkiye'nin vize muafiyeti için yerine getirmesi gereken yükümlölükler beş ana başlık altında 72 kriter olarak belirlenmiştir. Ana konular:

- Seyahat Güvenliği Belgeleri
- Göç Yönetimi
- Kamu Düzeni ve Güvenliği
- Temel Haklar
- Yasa Dışı Göçün Engellenmesi

(Akçay, 2017: 49).

18 Ekim 2015'de Türkiye'yi ziyaret eden Almanya şansölyesi Angela Merkel sınır güvenliğinin sağlanması ile ilgili olarak Türkiye'ye mültecilerin Avrupa'ya geçmelerinin durdurulması karşılığında 3 milyar € yardımda bulunulacağını ifade etmiştir (Oran, 2018: 431).

Geri Kabul Anlaşması ve vize muafiyeti konuları birbirinden farklı konular olsalar da Türkiye'nin AB'ye üyelik süreci içerisinde önemli yer tutmaktadırlar. Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması'nın uygulanmasına yönelik bazı çekinceleri ve şartları vardır. Geri Kabul Anlaşması'nın uygulamaya girmesi ile eş zamanlı olarak AB'de Türk vatandaşlarına vize serbestliği sağlamazsa Türkiye anlaşmayı askıya alabilecektir ve Cenevre Sözleşmesine koyduğu coğrafi kısıtlama şartını ancak Avrupa Birliği'ne tam üyeliği gerçekteşiğinde kaldıracaktır. Bu şartlar sağlandığında 72 kriter yerine getirildiğinde Türk vatandaşları biyometrik pasaportla AB'ye girerken 90 günden az ziyaretleri için vize uygulamalarından muaf olacaklardır (Efe, 2016: 430-432).

5.4. Uygulama

18 Mart 2016 tarihli Brüksel Zirvesi'nde AB'nin Türkiye'ye yapmayı taahhüt ettiği 3 milyar €'luk yardımın tahsisinin hızlandırılıp 2018 yılı için de ek 3 milyar € daha kaynak tahsis edileceği, vize serbestisinin en geç 2016 yılı Haziran ayı itibari başlayacağı, düzensiz göçmenlerin iadesinin Türkiye'ye yapılacağı, bire bir formülü ile mültecilerin yeniden yerleşimlerinin yapılacağı, Türkiye'nin üyeliğine yönelik açılmayan fasılların açılmasına yönelik atılan adımların hızlandırılacağı bildirilmiştir (Oran 2018: 435).

Türkiye 4 Mayıs 2016 Vize Serbestisi Diyaloğu Raporu'na göre oldukça başarılı çalışmalar gerçekteşirmiştir. Türkiye 72 kriterin yedisi hariç diğerlerini karşılamıştır. Güvenlik konusunda

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

Türkiye'nin parmak izli fotoğraflı biyometrik pasaport kriterlerini karşıladığı ifade edilmiştir. Türk mercilerinin Europol ve AB yetkilileri ile güvenlik konusunda bilgi paylaşımında buldukları ifade edilmiştir. AB, göçmenlerden ve mültecilerden sorumlu sivil teşkilat kurulmasını talep etmiştir. Türkiye de bu talebi İçişleri Bakanlığı bünyesi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nü faaliyete geçirerek yerine getirmiş ve olumlu karşılanmıştır. Göç riskinin yüksek olduğu bölgelerdeki vize denetimlerinin ve uygulamalarının güçlendirilmesi de olumlu karşılanmıştır. Yerine getirilemeyen yedi kriterin iki tanesi GKA prosedürlerinin üçüncü ülke vatandaşlarına tam uygulanmamasıyla ilgilidir. Diğer beş kriter ise; yolsuzlukla mücadele önlemleri, kişisel verilerin korunmasına yönelik AB mevzuatına uyumluluk, Europol ile operasyonel anlamda işbirliği, ceza hukukunda AB üyesi ülkeler ile adli işbirliği, AB standartlarına uygun terörizm mevzuatı şeklinde sıralanmaktadır. Bu rapora istinaden Avrupa Komisyonu Avrupa Parlamentosuna Türk vatandaşlarına yönelik vize uygulamasının kaldırılması için teklif sunmuştur. Fakat teklif Türkiye'nin terörle mücadele yasasından dolayı reddedilmiştir. Dolayısıyla vize muafiyeti konusunda ilerleme olmamıştır (Efe, 2016: 434-440).

Vize muafiyeti elde edilmesine yönelik politika hedefleri merkezi idare tarafından belirlenmiş ve AB ile bu hedeflere yönelik anlaşmalar da yine karar verici olarak merkezi idare tarafından imzalanmıştır. Öne sürülen kriterlerden yerine getirilenlerin tamamı merkezi idarenin hiyerarşik rehberliğinde karşılanmıştır. Dolayısıyla vize muafiyeti elde edilmesine yönelik gerçekleştirilen uygulamaların yukarıdan aşağıya uygulama modelinin özelliklerini taşıdığını söyleyebiliriz

5.5. Değerlendirme

Türkiye'nin vize serbestisi süreci 15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi neticesinde FETÖ yapılanmasıyla mücadele kapsamında atılan adımlar, Türkiye'de OHAL ilan edilmesi ve terörle mücadele yasasında yapılan değişiklikler neticesinde Türkiye ve AB arasında anlaşmazlıkların yaşanmasından dolayı olumsuz etkilenmiştir. Avrupa Konseyi darbe girişiminden üç gün sonra kınama mesajı yayınlamış Türkiye AB'den bu anlamda destek bulamamıştır. Bu durum ilişkilerde soğuk rüzgarların esmesine neden olmuştur (Oran, 2018: 436-437).

24 Kasım 2016'ya gelindiğinde Avrupa Parlamentosu Genel Kurul toplantısında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım müzakerelerinin geçici olarak durdurulması oylanmıştır. Oylamaya 623 parlamento üyesi katılmış; 479'u kabul oyu 37'si ret oyu ve 107'si de çekimser oy kullanmıştır. Oylama neticesinde Türkiye ile müzakereler geçici olarak durdurulmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019).

Türkiye 25 Nisan 2017 tarihinde Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Genel Kurulu'nun aldığı 2156 sayılı karar neticesinde 2004 yılından itibaren tabi olduğu denetim sonrası diyalog sürecinden

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

ıkarılarak tekrar denetim sürecine dahil edilmiştir. Türkiye’de 16 Nisan 2017’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçilmiştir ve 15 Temmuz 2018 tarihinde de Avrupa Birliği Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı şeklini almış ve Dışışleri Bakanlığı’na bağlanmıştır. 19 Temmuz 2018 tarihinde de OHAL uygulaması kaldırılmıştır. OHAL’in kaldırılması ile birlikte insan hakları ve siyasi haklara ilişkin Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler nezdindeki uluslararası sözleşmelere konulan çekinceler kaldırılmıştır. 28 Kasım 2018 tarihinde Brüksel’de yapılan 126. Türkiye-AB Ortaklık Komitesi Toplantısı sonucunda Europol ile Türk merciler arasında ağır suçlar ve terörizmle mücadele kapsamında kişisel verilerin değişimine yönelik müzakereler başlamıştır. 8 Aralık 2018’de de Avrupa Konseyi, Türkiye’nin biyometrik pasaporta ilişkin kriterleri yerine getirdiğini kabul etmiştir. Böylece vize muafiyeti için belirlenen 72 kriterden geriye altı kriter kalmıştır (T.C. Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2022).

Dış politika bağlamında Türkiye Doğu Akdeniz’de çeşitli anlaşmazlıklar yaşamıştır. Fakat 2018 yılının şubat ayı içerisinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) tarafından tek taraflı olarak ilan edilen Münhasır Ekonomik Bölge’nin (MEB) nc parselindeki sondaj girişimi Türkiye tarafından engellenmiştir (Sarıcı, 2022: 23). Doğu Akdeniz’de yaşanan bu gelişmeler Türkiye’nin AB yeliği nezdindeki vize serbestisi konularında da karşısına çıkmıştır. 1-2 Ekim 2020 tarihinde gerçekleştirilen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’nde alınan kararlarda Türkiye’nin tutumunun yasadışı olduğu ifade edilmiş ve bu faaliyetlerin durdurulması istenmiştir. 21 Haziran 2021 tarihli AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’nde de Türkiye-AB ilişkilerinin gelişimi Doğu Akdeniz’deki barış ortamının sürdürülebilir olmasına ve Kıbrıs sorununa bağlanmıştır. 14 Aralık 2021 tarihinde gerçekleştirilen Genel İşler Konseyi toplantısında Türkiye’nin AB’den uzaklaştığı ve üyelik müzakerelerinin durma noktasına geldiği belirtilerek yeni bir fasılın açılmayacağı, tamamlanan fasılların kapatılmayacağı tekrar ifade edilmiştir (T.C. Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2022).

Türkiye son yıllarda birçok ülke ile karşılıklı olarak vizelerini kaldıran anlaşmalar imzalamıştır. AB ile vize serbestisi kapsamında AB müktesebatının benimsenmesi komşu ülkelerle yaptığı tüm vize anlaşmalarının geçersiz olması anlamına gelecektir. Bu durum ekonomik ilişkilerini olumsuz yönde etkileyecektir (Köse, 2016: 203).

Türkiye’nin uygulamış olduğu vize muafiyeti politikası erevesi attığı adımlar, vatandaşlarına vize muafiyeti sağlama konusunda yeterli görülmemiştir. AB tarafından Türk vatandaşlarına yıllardır haksız yere uygulanmakta olan vize rejimi kaldırılmamıştır. Dolayısıyla sorunların gündeme getirilmesi kısmında bahsedilen çıkar guruplarının vize uygulamasından kaynaklanan mağduriyetleri mevcut durumda giderilemediği için politikanın başarısız olduğunu söyleyebiliriz.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

6. SONUÇ

Türkiye hukuki anlamda halen yürürlükteki anlaşmalar ve protokollere göre vize muafiyetine sahip olması gereken bir aday ülkedir. Avrupa Birliği Adalet Divanı örnek davalarda verdiği kararlar ile Avrupa Birliği'ne üye ülkeler için Türk vatandaşlarına yerleşme ve hizmet sunumu konularında vize uygulanamayacağına vize uygulamalarının yürürlükteki Ankara Anlaşması'na ve Katma Protokol'e aykırı olduğuna hükmetmesine rağmen üye ülkelerin hukuk tanımaz uygulamaları devam etmiştir. Türk iş insanları ve çeşitli kuruluşlar vize uygulanmasının neden olduğun sorunları gündeme getiren aktörler olmuşlardır. Türk Hükümeti de sorunun çözümü konusunda hukuken netice alınacağına dair umudunu yitirdiğinden siyasi çözüme yönelmiş, Avrupa Birliği'nin 2005 yılından beri Türkiye ile imzalamaya uğraştığı "Geri Kabul Anlaşması'nın" imzalanmasını ve uygulanmasını vize muafiyeti şartına bağlamıştır. Türkiye ve Avrupa Birliği birbirlerinin taleplerinin gerçekleştirileceğine yönelik taahhütlerde bulunarak gerekli süreçler başlatılmıştır. Türkiye'nin önüne 72 kriter konulmuş Türkiye bunların sadece yedi tanesini gerçekleştirememiştir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tanınması ve Türkiye'ye serbest giriş çıkışlarına izin verilmesini gerçekleştirilemeyen şartlandırılmıştır. Türkiye de buna tam üyelikten önce yanaşmadığı için gerçekleştirilememiştir. Diğer gerçekleştirilemeyen önemli kriter ise terörle mücadele kanunu konusunda yapılması istenilen değişikliklerdir. Kalan kriterler zaman içerisinde tamamlanacak kriterler olsa da Türkiye'nin içinde bulunduğu durumda mevcut terörle mücadele politikalarında bir zayıflık meydana getirmesi açısından köklü değişiklikler yapılması risk oluşturmaktadır. Bu nedenle AB tarafından da vize serbestisinin ancak tüm şartların yerine getirilmesi ile mümkün olacağı ifade edildiğinden dolayı da vize serbestisi mümkün görünmemektedir.

Ayrıca vize serbestisinin gerçekleştirildiği durumda şüphesiz iş insanları, akademisyenler, TIR sürücüler, öğrenciler, sporcular Avrupa Birliği Schengen bölgesine kısa süreli serbest giriş hakkı elde edeceklerdir. Bunun yanında Türkiye'nin mevcut kazanımları da olumsuz etkilenecektir. Eğer, AB tarafından üyelik öncesi vize serbestisi tanınırsa Türkiye vizesiz dolaşım elde edeceği gibi kendisi gibi Schengen bölgesi için kara listede olanlara yani halihazırda vize uygulamadığı komşularına vize uygulamak zorunda kalacaktır. AB herhangi bir bahane ile uyguladığı vize serbestisini askıya alırsa da kendisine vize uygulandığı halde o da taahhüt ettiği yükümlülüklerden ötürü kendi vatandaşları AB'ye vizesiz giremediği gibi komşu ülke vatandaşlarına da vize uygulayan ülke konumuna düşecektir. Bu durumda halihazırdaki mevcut ekonomik kazanımları da riske girecektir. Üyelik süreci boyunca olan bitene bakıldığında AB'nin Türkiye'yi tam üyelik konusunda oyaladığını düşündürecek çok fazla işaret ve emare vardır. Mevcut durumda AB üyesi olmadığı halde AB tarafından vize uygulanmayan ülkelerin varlığı bunun en güçlü örneğidir.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

15 Temmuz 2016'daki darbe teşebbüsünde de AB'nin sessiz kalması ve Türkiye'ye Türkiye'nin beklediği tarzda destek vermemesi, darbecilerin tasfiyesi sürecinde OHAL ilan edilmesi ve terörle mücadele yasasında değişiklik yapılması ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Türkiye kendi adına hem Geri Kabul Anlaşmasından hem de vize serbestisi bağlamında öne sürülen şartları yerine getirme açısından oldukça kararlı ve süratli adımlar atmıştır. Ancak süreç, gerek Güney Kıbrıs Rum Yönetimi blokesi gerek terörle mücadele yasası değişikliği bağlamında tamamlanamamıştır.

15 Temmuz 2018 tarihinden itibaren Türkiye'de OHAL uygulaması sona ermiş, insan hakları ve siyasi haklara ilişkin AB ve BM nezdindeki uluslararası sözleşmelere konulan çekincelerin kaldırılması ile süreç yeniden ivme kazanmıştır. Gerçekleştirilemeyen kriterlerden biri olan biyometrik pasaporta ilişkin düzenlemelerin Türkiye tarafından yerine getirdiği Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmiş ve geriye gerçekleştirilecek altı kriter kalmıştır. Europol ile Türk merciler arasında ağır suçlar ve terörizm konularında kişisel verilerin paylaşılmasına dair müzakerelere başlanmıştır. Doğu Akdeniz'in çeşitli yerlerinde GKRY ile sondaj girişimlerine yönelik yaşanan anlaşmazlıklar Türkiye'nin dış politikasında AB ile olan ilişkilerine yansımıştır. Türkiye'nin tutumu yasadışı olarak nitelendirilmiş ve durdurulması istenmiştir. 2021 yılı sonunda gerçekleştirilen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde Türkiye-AB ilişkilerinin geliştirilmesi Doğu Akdeniz'deki barış ortamının sürdürülebilir olmasına ve Kıbrıs soruna bağlanmıştır.

Türkiye taraf olduğu antlaşmalara rağmen vize serbestisi konusunda mahkeme kararları ile de serbest dolaşım elde edemeyince siyasi anlamda bu sorunu çözmek için AB ile imzaladığı "Vize Serbestisi Diyalogu Mutabakat Zaptı ve Geri Kabul Anlaşması" imzalamıştır. Vize serbestisinin gerçekleştirilmesi önüne konulan 72 kriterin altısı hariç diğerlerini tamamlamıştır. 15 Temmuz 2016'daki darbe teşebbüsünden önce vize serbestisinin başlayacağı tarihler telaffuz edilmekte iken 15 Temmuz 2016'daki darbe teşebbüsünden sonraki süreçte yaşananlar üyelik müzakerelerini durma noktasına getirmiş ve Türkiye siyasi olarak da hakkı olan vize serbestisini elde edememiştir.

KAYNAKÇA

Akçay, E. Y. (2017). Pozitif Gündem ve Sonrasındaki Gelişmeler Işığında Türkiye-AB İlişkileri.

Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 19, 43–58.

<https://doi.org/10.18092/ulikidince.309494>

Anderson, J. (1994). *Public Policymaking*. Houghton Mifflin Company,.

Babaoğlu, C., & Akman, E. (Eds.). (2018). *Kamu Politikası Analizi Türkiye Uygulamaları*. Gazi Kitabevi.

Bloomberght. (2019). *Schengen başvurusu Yapan Türk Vatandaşı Sayısı Açıklandı*.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

<https://www.bloomberght.com/schengen-basvurusu-yapan-turk-vatandasi-sayisi-aciklandi-2213632>

Brooks, S. (1998). *Public Policy in Canada: An Introduction*, Toronto, Oxford University Press

Cengiz, C., & Kurtbağ, Ö. (2015). Türkiye-AB Gümrük Birliğinde Yaşanan Güncel Sorunlar ve Bunlara Olası Çözüm Önerileri. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 6(2), 1–33.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd/issue/27224/286596>

Clarke Kevin A. & Primo, David M. (2007). *Modernizing Political Science: A ModelBased Approach, Perspectives on Politics*, 5 (4), 741–742

Cochran, Charles L., & Malone, Eloise F. (2014). *Public Policy: Perspectives and Choices*. Lynne Rienner Publishers.

Demir, F. (2011). Kamu Politikası Ve Politika Analizi Çalışmalarının Teorik Çerçevesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 107–120.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4772/65681>

Demir, F. (2018). *Kamu Politikasına Giriş* (1.Basım). Gazi Kitabevi.

Dunn, W. N. (2017). *Public Policy Analysis An Integrated Approach* (6th ed.). Routledge.

Dye, T. R. (2013). *Understanding Public Policy* (14th ed.). Pearson Education.

Efe, H. (2016). Mülteciler Sorunu, Geri Kabul Antlaşması ve Türkiye-AB Vize Pazarlığı. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 428–445. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bsbd/issue/43860/539499>

European Union. (2020). *The History of the European Union*. https://europa.eu/european-union/about-eu/history_en

Gül, H. (2015). Kamu Politikası Analizi, Yöntemleri ve Teknikleri. *Yasama Dergisi*, 29, 5–31.

http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2015/sayi29/5-31.pdf

İktisadi Kalkınma Vakfı. (2020). *Avrupa Birliği-Tarihçe*. İktisadi Kalkınma Vakfı.

https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=3&id=28

Kirişçi, K. (2007). “Yumuşak Güç” Aracı Olarak Daha Dostça Bir Şengen Vize Sistemi: Türkiye’nin Deneyimi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 4(13), 27–56.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/uidergisi/issue/39255/462254>

Knoepfel, Peter & Larrue, Corinne & Varone, Frédéric & Hill, Michael. (2011). *Public policy*.

10.1332/policypress/9781861349071.003.0002.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

Köse, M. A. (2016). Geri Kabul Anlaşması ve Vizesiz Avrupa: Türkiye'nin Dış Politika Tercihlerini Anlamak. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 3(2), 195–220.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/marusbd/issue/16984/177507>

Morgil, O. (2006). Kopenhag Ekonomik Kriterleri ve Türkiye'nin Uyum Süreci. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 91–102. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aacd/issue/50086/642644>

Nas, Ç. (2015). Türkiye-AB İlişkilerinde Geri Kabul ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yönetimi. *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 169–186. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruad/issue/42386/510477>

Oran, F. Ç. (2018). Türkiye-AB İlişkilerinde Yeniden Canlanmadan “Hedef Değişimine” Doğru. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16(31), 427–442.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/comuybd/issue/44733/556082>

Sabatier, P. A. (2007). *Theories of the Policy Process*. Westview Press.

Sarıcı, B. (2022). Türkiye'nin Doğu Akdeniz'i Güvenlikleştirilmesi: 2018 – 2020 Arası İnceleme. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(12), 19–33.

Şengül, R. (Ed.). (2018). *Kamu politikası* (1.Basım). Umuttepe Yayınları.

Soytürk, M. (2019). Avrupa Birliği ve Geleceği. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 6(2), 311–330. <https://doi.org/10.20979/ueyd.790959>

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2019). *Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde Önemli Tarihler (1959 - 2019)*. <https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/kronoloji-trkce-ocak2020.pdf>

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2020). *Avrupa Birliğinin Tarihçesi*. https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2021). *Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi*. https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2022). *Türkiye- Avrupa Birliği (AB) İlişkilerine Ait Bazı Önemli Tarihler (1959-2022)*. https://ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/turkiye-ab_iliskileri_kronolojisi.pdf

Thoenig, Jean-Claude (2011). Institutional Theories and Public Institutions.: New Agendas and Appropriateness. Peters B.G. and J.Pierre. *The Handbook of Public Administration*, Sage.

Usta, A. (2013). Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış. *Yasama Dergisi*, 24, 78–102.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1184280

BANÜSAD, 2023; 6(1), 22-39

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasamadergisi/issue/54521/743127>

Vakfi, İ. K. (2018). *AB'nin Vize Politikasında Değişikliğe Gitmesi Önemli Ancak Türkiye İçin Vize Serbestiliği Hedefi Esastır*. https://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=3127

Yıldız, M., & Sobacı, M. Z. (Eds.). (2015). *Kamu Politikası Kuram ve Uygulama* (2. Baskı). Adres Yayınları.